

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

II. ÚS 401/2021-49

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Petra Straku a sudcov Libora Duľu a Ivana Fiačana (sudca spravodajca) v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky [REDACTED] [REDACTED], zastúpenej advokátkou JUDr. Henrietou Hirjakovou, Námestie osloboditeľov 1, Michalovce, proti postupu Okresného súdu Michalovce v konaní sp. zn. 11C/154/2010 takto

r o z h o d o l :

1. Postupom Okresného súdu Michalovce v konaní sp. zn. 11C/154/2010 **bolo porušené** základné právo sťažovateľky na prerokovanie jej veci bez zbytočných priet'ahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a jej právo na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Okresnému súdu Michalovce **prikazuje** v konaní sp. zn. 11C/154/2010 konať bez zbytočných priet'ahov.
3. Sťažovateľke **priznáva** finančné zadost'učinenie **5 000 eur**, ktoré je jej Okresný súd Michalovce **povinný** zaplatiť do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
4. Okresný súd Michalovce **je povinný** nahradiť sťažovateľke trovy konania **576,12 eur** a zaplatiť ich jej právnomu zástupcovi do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
5. Ústavnej sťažnosti vo zvyšnej časti **nevychováje**.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľky

1. Sťažovateľka sa ústavnou sťažnosťou doručenu 2. júna 2021 domáha vyslovenia porušenia svojho základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov podľa čl. 48 ods. 2

Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva na prejednanie veci v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) postupom Okresného súdu Michalovce (ďalej len „okresný súd“) v konaní sp. zn. 11C/154/2010. Sťažovateľka navrhuje, aby ústavný súd vydal nález, ktorým vysloví porušenie týchto základných práv, prikáže okresnému súdu konať bez zbytočných prieťahov a prizná jej finančné zadost'učinenie vo výške 20 000 eur.

2. Ústavný súd uznesením č. k. I. ÚS 177/2022 z 31. marca 2022 rozhodol o vylúčení z konania a rozhodovania tejto veci sudcu a predsedu IV. senátu Ladislava Duditša z dôvodu, že sa podieľal na rozhodovaní krajského súdu (bod 5 nálezu) ako člen senátu. Preto ústavný súd prerokoval vec v senáte zloženom z predsedu Petra Straku a sudcov Libora Duľu a Ivana Fiačana (sudca spravodajca) v súlade s čl. III bodom 1 písm. b) Rozvrhu práce Ústavného súdu Slovenskej republiky na obdobie od 1. januára 2022 do 31. decembra 2022.

3. V konaní pred všeobecnými súdmi sťažovateľka vystupovala v postavení žalobkyne v konaní o vyporiadanie bezpodielového spoluvlastníctva manželov (BSM). Žalobu podala 18. novembra 2010. Do vydania prvého rozsudku nariadil okresný súd spolu pätnásť termínov pojednávania. Niektoré boli odročené z dôvodu neúčasti niektorej zo strán, príp. nedoručenia predvolania alebo z dôvodov na strane súdu. Dňa 27. februára 2015 vyhlásil okresný súd prvý rozsudok.

4. Predmetom vyporiadania bol primárne rodinný dom a vedľajšie stavby (vrátane vonkajších úprav a oplotenia), ktoré sťažovateľka s manželom dostavali, resp. postavili počas manželstva. Okresný súd uzavrel, že rodinný dom nie je predmetom BSM, ale patrí do výlučného vlastníctva žalovaného, keďže bol konštrukčne postavený už pred manželstvom. Vo vzťahu k náhrade investícií zo spoločných prostriedkov v BSM na tento rodinný dom žalovaného okresný súd uložil žalovanému povinnosť zaplatiť sťažovateľke na vyrovnanie podielu sumu vo výške 3 248,05 eur.

5. Proti rozsudku okresného súdu podala sťažovateľka odvolanie. Krajský súd uznesením z 30. mája 2016 zrušil rozsudok okresného súdu a vec mu vrátil na ďalšie konanie. Poukázal na nesprávne právne posúdenie veci, najmä v kontexte nezohľadnenia stavebného sporenia sťažovateľky na dostavbu rodinného domu, nedôvodnosti neprihliadnutia na to, že matka sťažovateľke darovala finančnú hotovosť na dostavbu rodinného domu, ako aj na to, že okresný súd mal prihliadať na aktuálnu trhovú hodnotu investícií do nehnuteľnosti, a teda interpretovať toto ustanovenie vo svetle aktuálnej judikatúry.

6. Od zrušenia rozsudku krajským súdom okresný súd nariadil ďalších šesť pojednávanií. V rámci nového konania na okresnom súde nariadil aj znalecké dokazovanie, keď uznesením z 29. septembra 2017 ustanovil znalca na účel určenia trhovej ceny vedľajších nehnuteľností, vonkajších úprav a oplotenia a 28. septembra 2018 ustanovil znalca na účel určenia trhovej ceny investícií do rodinného domu za obdobie trvania manželstva. Po vypracovaní znaleckých posudkov sa sťažovateľka vyjadrila, že s ocenením investícií súhlasí, a žalovaný sa vyjadril, že sa s posudkom nestotožňuje, pretože neboli zohľadnené práce, ktoré vykonal svojpomocne, a materiál, ktorý si kúpil pred uzavretím manželstva alebo ktorý dostal darom. Obe sporové strany ešte navrhli dokazovanie výsluchom svedkov.

II. Argumentácia sťažovateľky

7. Sťažovateľka v ústavnej sťažnosti uvádza, v čom spočíva naplnenie predpokladov na vyslovenie porušenia práva na prejednanie veci bez zbytočných prietáhov.

8. K právnej a faktickej zložitosti uvádza, že nepopiera, že nejde o jednoduchú právnu vec, najmä z dôvodu, že je potrebné vykonať rozsiahlejšie dokazovanie a znaleckým dokazovaním určiť cenu zhodnotenia nehnuteľnosti. Zároveň poukazuje na to, že aj vykonanie dokazovania musí byť vedené v súlade so zásadou hospodárnosti a rýchlosti konania.

9. Vo vzťahu k svojmu správaniu sťažovateľka uvádza, že aj napriek tomu, že pracovala v zahraničí, nedala súdu žiadnu príčinu, aby z jej strany dochádzalo k prietahom v konaní. Poukazuje na to, že prietahy spôsobil žalovaný. Dokonca jej neumožnil vstup do nehnuteľnosti pre účely vykonania znaleckého posudku, na čo upozornila aj súd. Žalovaný neustále žiadal o predĺžovanie lehôt na vyjadrenie a robil prietahy aj v jeho účasti na pojednávaniach. Aj sťažovateľka, aj žalovaný pracovali v zahraničí (v Nemecku), pritom sťažovateľka si vždy vedela zariadiť povinnosti tak, aby sa procesných úkonov zúčastnila, čo neplatí o žalovanom.

10. K postupu súdu uvádza, že predmetný postup súdu považuje za typický príklad konania s prietahmi, a to práve neefektívnym postupom súdu. Poukazuje na to, že prvé pojednanie sa konalo až po dvoch rokoch. Súd v následnom konaní nevyužil dostupné procesné prostriedky, aby eliminoval prietahy zo strany žalovaného. Poukazuje na nehospodárnosť znaleckého dokazovania, ktoré bolo avizované na pojednávaní 14. septembra 2018. Okresný súd uznesením z 28. septembra 2018 ustanovil znalca, ktorému určil 90-dňovú lehotu na vypracovanie znaleckého posudku od doručenia spisu. Následne súd znalcovi predĺžil lehotu celkom 4x na vypracovanie posudku, a to do 31. augusta 2019, do 31. decembra 2019, 30. apríla 2020 a do 30. júna 2020. Sťažovateľka dostala 20-dňovú lehotu na vyjadrenie k znaleckému posudku, ktorú dodržala. Žalovaný sa mal vyjadriť k posudku v lehote 20 dní, t. j. najneskôr do 1. augusta 2020. Žalovaný žiadal o predĺženie lehoty na vyjadrenie sa vo veci a súd mu predĺžil lehotu do 30. októbra 2020, tento sa však vyjadril až 21. decembra 2020. Následne sa na to opätovne vyjadrila sťažovateľka 26. januára 2021.

11. Sťažovateľka poukazuje na to, že v prípade neúčelnosti postupu, resp. marenia konania súdu je súd povinný zvoliť iný zákonný postup. Súd je zložka súdnej moci, ktorá si môže vynútiť správanie účastníkov konania tak, aby nedochádzalo k prietahom v konaní, na čo má k dispozícii procesné inštitúty, v rámci ktorých môže efektívne smerovať konanie k rýchlemu a spravodlivému rozhodnutiu vo veci. Z týchto inštitútov uvádza princíp sudcovskej koncentrácie, ukladanie poriadkových opatrení, procesných sankcií a pod. Povinnosťou súdu je konať tak, aby konanie súdu bolo efektívne a nespôsobovalo prietahy v konaní. Porušenie princípu procesnej ekonomie zakladá zodpovednosť štátu za nedodržanie práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov. Sťažovateľka poukazuje aj na súdnu judikatúru v tejto oblasti. Práve v postupe súdu vidí sťažovateľka najmarkantnejšie zlyhanie. Poukazuje na to, že od podania návrhu do podania ústavnej sťažnosti uplynulo 10 rokov a 7 mesiacov a počas tohto obdobia sa nedomohla svojho práva na finančné vyporiadanie.

12. Vo vzťahu k finančnému zadostučineniu uvádza, že žiada sumu 2 000 eur za každý rok prietahov, teda spolu sumu vo výške 20 000 eur, čo odôvodňuje tým, že žije v stave právnej neistoty už takmer 11 rokov.

III.

Vyjadrenie okresného súdu a replika sťažovateľky

13. K sťažnosti sa vyjadril okresný súd, podľa ktorého napriek dĺžke konania táto nebola spôsobená nečinnosťou alebo neefektívnymi úkonmi súdu. Okresný súd predložil podrobný popis jednotlivých úkonov súdu a poukázal na to, že niektoré pojednávania bolo potrebné odročiť z dôvodu na strane sporových strán, pretože obidvaja pracovali v zahraničí. Vo vzťahu námietke predlžovania lehôt na vypracovanie znaleckého posudku pre účely ocenenia stavebných prác – investícií, okresný súd uvádza, že znalcov v tomto odbore je v dostupnej vzdialenosti veľmi málo a že znalecký posudok bol vypracovaný po 1 roku a 7 mesiacoch od ustanovenia znalca, nie po 2 rokoch, ako uvádza sťažovateľka. Dodáva, že v období od 13. decembra 2018 do 14. júla 2019 nebola nehnuteľnosť prístupná, keďže žalovaný bol v zahraničí. Okresný súd uvádza, že napriek tomu, že sú strany zastúpené, vzhľadom na čl. 9 Civilného sporového poriadku (ďalej aj „CSP“) strany museli byť informované o návrhoch druhej strany.

14. V rámci repliky sťažovateľka poukazuje na konkrétne prietahy spôsobené správaním žalovaného, a to jednak pri jeho absentovaní na pojednávaniach, pri vyjadrovaní sa k podaniam alebo dôkazom, ako aj pri sprístupnení nehnuteľnosti na obhliadku. Je toho názoru, že vo vzťahu k žalovanému súd však nevyužil žiadne poriadkové opatrenia, aby toto konanie eliminoval. Ďalej poukazuje na prietahy spôsobované okresným súdom pri znaleckom dokazovaní, najmä na to, že súd 4-krát predĺžil lehotu na jeho vypracovanie. Tiež poukazuje na to, že najskôr súd nariadil znalecké dokazovanie pre účely ocenenia vedľajších nehnuteľností (vedľajšie stavby, vonkajšie úpravy a oplotenie) postavených počas trvania manželstva a až následne nariadil znalecké dokazovanie pre účely ocenenia investícií do nehnuteľnosti počas trvania manželstva, pričom obidva posudky sa mohli nariadiť a vypracovať naraz. Sťažovateľka poukazuje na to, že sa nezúčastnila len dvoch pojednávaní z dôvodu práce v zahraničí. Vyjadrenie okresného súdu považuje za jednostranné, kde súd nereflektoval na správanie žalovaného. Sťažovateľka je toho názoru, že ani skutočnosť, že žalovaný pracuje v zahraničí, nemôže súdu brániť v tom, aby rozhodol bez prietahov.

IV.

Posúdenie ústavnej sťažnosti ústavným súdom

15. Ústavný súd pri rozhodovaní o sťažnostiach namietajúcich porušenie základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov, resp. v primeranej lehote vychádza z účelu základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov, ktorým je odstránenie stavu právnej neistoty osoby domáhajúcej sa rozhodnutia všeobecného súdu. K stavu právnej istoty dochádza zásadne až právoplatným rozhodnutím súdu (obdobne III. ÚS 127/03, IV. ÚS 221/04).

16. Judikatúra ústavného súdu sa ustálila v tom, že otázka, či v konkrétnom prípade bolo alebo nebolo porušené základné právo na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov, sa skúma vždy s ohľadom na konkrétne okolnosti každého jednotlivého prípadu, a to najmä podľa týchto troch základných kritérií: zložitost' veci, správanie účastníka a postup súdu. Ústavný súd (obdobne ako ESLP) pritom prihliada aj na predmet sporu (povahu veci) v posudzovanom konaní a jeho význam pre sťažovateľa (Comingersoll S.A. proti Portugalsku, rozsudok zo 6. 4. 2000, Sürmeli proti Nemecku, rozsudok z 8. 6. 2006, pozri aj I. ÚS 19/00, I. ÚS 54/02, II. ÚS 32/02). Podľa rovnakých kritérií postupoval ústavný súd aj v tomto prípade. Ústavný súd prihliada tiež na to, „čo je pre sťažovateľa v stávke“, teda ako veľmi dôležité je pre sťažovateľa rýchle rozhodnutie vo veci.

17. Vo vzťahu k zložitosti veci možno uviesť, že predmetom konania je vyporiadanie BSM. V konaní bolo sporné, či je rodinný dom predmetom vyporiadania, pričom súd musel zisťovať, v akom štádiu rozostavanosti bola stavba v čase uzatvorenia manželstva. Po vykonanom dokazovaní uzavrel, že nejde o vec, ktorá patrí do BSM. Následne súd teda zisťoval výšku vložených investícií zo spoločných prostriedkov manželov, teda aj sťažovateľky, do výlučného vlastníctva žalovaného. V tomto ohľade súd vykonal pomerne rozsiahle dokazovanie týkajúce sa stavebných prác a nákupu materiálov, ktoré boli počas manželstva na dome použité. Ich ocenenie dokazoval najmä prostredníctvom pokladničných bločkov a faktúr, ktoré strany k týmto prácam a materiálom predložili. Odvolací súd však toto ohodnotenie investícií nepovažoval za správne, pretože okresný súd neprihliadal na tieto investície v kontexte toho, ako sa v dôsledku týchto investícií zvýšila trhová cena nehnuteľnosti. Po vrátení veci sa teda okresný súd mal nanovo zaoberať investíciami do nehnuteľnosti po uzatvorení manželstva a ich vplyvom na zvýšenie ceny nehnuteľnosti. Okresnému súdu bolo tiež vytknuté, že nezohľadnil určité sťažovateľkou vložené investície. Skutkovo teda nešlo o triviálnu vec, avšak nešlo ani o vec, ktorá je dôkazne neúnosná alebo veľmi špecifická či ojedinelá. Išlo o pomerne bežný typ súdneho konania – majetkový spor bývalých manželov, kde vo vzťahu k oceňovaniu investícií existuje už určitá judikatúra, na čo poukázal aj krajský súd.

18. Vo vzťahu k správaniu sťažovateľky je potrebné uviesť, že na jej strane nedošlo k zásadnému spomaleniu konania. Aj napriek tomu, že pracovala v zahraničí, nemožno zo spisu dospieť k záveru, že by spôsobila prietahy. Vzhľadom na to, že bola právne zastúpená, nevznikali prietahy ani s doručovaním, ani s úkonmi súdu. Pre úplnosť treba ale uviesť, že po vrátení veci na okresný súd požiadala jej nová právna zástupkyňa o predĺženie lehoty na vyjadrenie, aby sa mohla oboznámiť so spisom, čo však mohla vykonať aj skôr, najmä ak ona spisovala za sťažovateľku odvolanie.

19. Vo vzťahu k postupu súdu je potrebné uviesť, že základnou povinnosťou súdu a sudcu je zabezpečiť taký procesný postup v súdnom konaní, ktorý čo najskôr odstráni stav právnej neistoty, kvôli ktorému sa účastník obrátil na súd so žiadosťou o jeho rozhodnutie. Táto povinnosť vychádza aj z príslušných ustanovení Civilného sporového poriadku, predtým Občianskeho súdneho poriadku (ďalej aj „OSP“).

20. Zo skutkového stavu vyplýva, že žaloba bola podaná 18. novembra 2010, okresný súd vydal prvý rozsudok 27. februára 2015 (teda po štyroch rokoch a troch mesiacoch). Za toto obdobie súd

nariadil spolu 15 pojednávanií. Išlo o obdobie, keď bol účinný ešte Občiansky súdny poriadok (do 30. júna 2016). Treba priznať, že súdy mali menšie možnosti, ako urýchliť súdne konanie, Občiansky súdny poriadok neupravoval napr. sudcovskú koncentráciu, avšak to neznamená, že okresný súd nemohol viesť konanie efektívne. V tomto kontexte treba poukázať na § 118 ods. 2 OSP, podľa ktorého súd po prednesoch strán uvedie, „*ktoré právne významné skutkové tvrdenia účastníkov je možné považovať za zhodné, ktoré právne významné skutkové tvrdenia zostali sporné a ktoré z navrhnutých dôkazov budú vykonané a ktoré dôkazy súd nevykoná, aj keď ich účastníci navrhli*“. Súd mal teda povinnosť skutkovo a právne zamerať konanie na sporné skutočnosti a tomu prispôbiť dokazovanie. Napriek tomu, že strany majú tendenciu zahliť spor rôznymi skutkovými tvrdeniami a dôkaznými návrhmi, súd musí vedieť oddeliť relevantné skutkové tvrdenia od irelevantných a predkladanie nových nesúvisiacich skutkových tvrdení v určitej chvíli zastaviť. Naopak, ak strany netvrdia skutkové tvrdenia, ktoré súd považuje za podstatné, má oprávnenie si ich ozrejmiť a počas účinnosti Občianskeho súdneho poriadku mal súd oprávnenie vykonať dôkazy aj bez návrhu, ak je ich vykonanie nevyhnutné pre rozhodnutie (§ 120 ods. 1 OSP). Aj v konaní podľa Občianskeho súdneho poriadku mal súd možnosť uzavrieť dokazovanie (§ 120 ods. 4 OSP). Pri skúmaní návrhov na vykonanie dôkazov aj počas Občianskeho súdneho poriadku platilo, že súd rozhoduje, ktoré z navrhnutých dôkazov vykoná. Rozhodujúcim kritériom je posúdenie toho, čo majú tieto dôkazy v konaní preukázať. Súd teda musí mať jasno v tom, o preukazovanie akej spornej skutočnosti má ísť. Okresný súd pritom neexistoval, aké skutočnosti sa majú preukazovať jednotlivými navrhnutými dôkazmi, najmä výsluchmi svedkov. Tiež treba uviesť, že strany majú právo sa zúčastniť konania, avšak nie je to ich povinnosť a, pokiaľ sa konania nezúčastnia a ich účasť nie je nevyhnutná, súd môže vec prejednávať. Neúčasť sporovej strany na konaní teda nie je bez ďalšieho dôvodom na odročenie pojednávania, najmä ak je strana zastúpená. Možno konštatovať, že v predmetnej veci boli niektoré pojednávania vedené neefektívne, napr. pojednávanie 25. marca 2014 bolo odročené aj napriek tomu, že žalovaný sa mohol s listinnými dôkazmi oboznámiť práve prostredníctvom svojho právneho zástupcu, jeho účasť teda nebola nevyhnutná. Aj podľa Občianskeho súdneho poriadku platilo, že súd môže odročiť pojednávanie len z dôležitých dôvodov (§ 119 ods. 1 OSP). Je povinnosťou súdu manažovať spor tak, aby bolo konanie rýchle a efektívne.

21. Po podaní odvolania súd 30. mája 2016 zrušil rozsudok okresného súdu a vec mu 7. júla 2016 vrátil na ďalšie konanie s jasným právnym názorom – posudzovať investície na rodinnom dome v kontexte ich trhového zhodnotenia nehnuteľnosti, ako aj posúdiť určité ďalšie výnosy sťažovateľky. Po vrátení veci okresný súd nariadil pojednávanie na 18. október 2016. Toto pojednávanie bolo odročené pre účely podania vyjadrenia obidvoch strán aj z dôvodu potreby oboznámiť sa so spisom novou zástupkyňou sťažovateľky. Následne zástupkyňa sťažovateľky žiadala o predĺženie lehoty na vyjadrenie, pretože klientka sa nevie dostať do nehnuteľnosti a rovnako ani znalec, ktorý by vedel odhadnúť trhovú cenu vedľajších stavieb a investícií. Dňa 2. novembra 2016 podala právna zástupkyňa sťažovateľky vo veci vyjadrenie. K nemu sa vyjadril žalovaný prostredníctvom právneho zástupcu 24. apríla 2017 a na 2. máj 2017 bolo nariadené pojednávanie, ktoré bolo odročené na 13. jún 2017 z dôvodu, že predvolanie právnej zástupkyne sťažovateľky nebolo vykázané. Medzitým právna zástupkyňa sťažovateľky zaslala vyjadrenie k vyjadreniu žalovaného.

22. Z uvedeného prehľadu vyplýva, že súd po zrušení rozsudku poskytol stranám takmer rok na vyjadrenie a nevyužil sudcovskú koncentráciu s cieľom zefektívnenia súdneho konania. Treba poukázať aj na to, že stanovisko krajského súdu bolo jasné, a to zistiť trhovú cenu investícií, no súd k ustanoveniu znalca pristúpil až 29. septembra 2017. Pokiaľ bol toho názoru, že sú tu určité skutkové tvrdenia, ku ktorým neboli navrhnuté dôkazy (ak je potrebné posudzovať skutočnosti – cenu investícií, na ktoré treba odborné alebo vedecké poznatky), mal strany vyzvať na navrhnutie týchto dôkazov (§ 181 ods. 4 CSP). Okresný súd strany vyzval na predloženie návrhu otázok alebo okruhu otázok. Právna zástupkyňa sťažovateľky uviedla, že žiada určiť jednak všeobecnú trhovú hodnotu investícií vložených do domu počas trvania manželstva, ako aj všeobecnú trhovú hodnotu vedľajších stavieb (vrátane oplotenia a vonkajších úprav), pretože tieto boli postavené za trvania manželstva. Trhovú hodnotu žiadala určiť ku dňu vyporiadania BSM a ku stavu, aký tu bol ku dňu rozvodu manželstva.

23. Okresný súd vydal 29. septembra 2017 uznesenie o ustanovení znalca Ing. Miroslava Vaška pre účely vypracovania znaleckého posudku o určení všeobecnej trhovej ceny vedľajších stavieb, vonkajších úprav a oplotenia. Na toto uznesenie reagovala právna zástupkyňa sťažovateľky listom z 20. októbra 2017, v ktorom poukázala na to, že žiadala okrem ohodnotenia vedľajších stavieb, vonkajších úprav a oplotenia aj určenie všeobecnej trhovej ceny investícií vložených do domu počas trvania manželstva. V spise sa nachádza úradný záznam zo 7. novembra 2017 o telefonickom rozhovore, v ktorom sudkyňa právnej zástupkyne sťažovateľky oznámila, že po podaní posudku Ing. Vaškom ustanoví ďalšie znalecké dokazovanie z odboru oceňovania stavebných prác, pretože ustanovený znalec vzhľadom na jeho odbornosť nemôže oceniť stavebné práce. Právna zástupkyňa zobrala túto skutočnosť na vedomie. Následne sa konalo 13. apríla 2018 pojednávanie, kde zástupcovia navrhli, že zistia u klientov, či nedôjde medzi nimi k dohode. V prípade, ak k dohode nedôjde, súd nariadi ďalšie znalecké dokazovanie týkajúce sa ceny investícií.

24. Okresný súd 28. septembra 2018 ustanovil znalca Ing. Jozefa Čechovského a nariadil určiť všeobecnú hodnotu trhovej ceny investícií do rodinného domu. Na vypracovanie posudku určil lehotu 90 dní a spis bol znalcovi zaslaný 13. decembra 2018. Znalec požiadal 4-krát o predĺženie lehoty z dôvodu zaneprázdnenosti, z dôvodu neprístupnosti domu, ako aj z dôvodu určitej skutkovej nekonzistentnosti tvrdení v spise a znalcovho zistenia. Okresný súd lehotu predĺžil do 31. augusta 2019, do 31. decembra 2019, 30. apríla 2020 a do 30. júna 2020. Znalec zaslal znalecký posudok 13. júla 2020. Následne bol znalecký posudok doručený stranám, ktoré sa k nemu vyjadrili. Strany navrhli ďalšie znalecké dokazovanie, a to výsluch svedkov.

25. Z tohto postupu opäť vyplýva neefektívnosť konania, pokiaľ súd nariadil vypracovanie dvoch znaleckých posudkov, hoci obe otázky sa mohli zodpovedať v jednom posudku. Je nepochybné, že by bolo efektívnejšie, ak by aj vedľajšie budovy (a vonkajšie úpravy a oplotenie), ako aj investície boli oceňované naraz a jedným znalcom. Navyše, súd si pred ustanovením znalca nezistil časovú dostupnosť znalca, čím spôsobil potrebu následného predlžovania lehoty na vypracovanie znaleckého posudku. Uvedený postup, ktorým súd vopred zistí časové možnosti znalca, majú význam pre hospodárne vedenie konania. Za efektívny postup znalca nesie zodpovednosť súd. Tiež platí, že súd musí mať jasno v tom, zodpovedanie akej otázky je relevantné pre objasnenie skutkového stavu. Presnosť pri vyjadrovaní

a formulácia otázok má kardinálny význam, pretože odpovede na tieto otázky majú súdu slúžiť ako podklad pre rozhodnutie. Správne vymedzenie otázok má významný vplyv na efektívnosť ďalšieho priebehu konania. Ak ide o vec zložitú, je vhodné, ak súd so znalcom prekonzultuje správnosť zadaných otázok (Števec, M., Ficová, S., Baricová, J., Mesiarkinová, S., Bajánková, J., Tomašovič, M., a kol. Civilný sporový poriadok. Komentár. Praha : C. H. Beck, 2016, s. 766 – 767, rovnako IV. ÚS 239/2003, I. ÚS 53/1998, III. ÚS 111/2001).

26. Okresný súd sa bráni tým, že znalcov v odbore ocenenia stavebných prác je veľmi málo. Zo stránky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky však vyplýva, že v okrese Košice, Humenné, Michalovce, Snina a Trebišov je v tejto oblasti 25 znalcov. Z nich 24 znalcov má odbornosť aj v odbore oceňovania nehnuteľností, ako aj v odbore oceňovania stavebných prác. Neefektívne bolo aj to, že súd znalca z odboru ocenenia investícií ustanovil až potom, ako bol vypracovaný posudok k oceneniu vedľajších stavieb, napriek tomu, že zástupkyňa sťažovateľky žiadala ocenenie naraz. Treba prisvedčiť súdu, že znalec nemal v období od 13. decembra 2018 do 14. júla 2019 prístup k nehnuteľnosti z dôvodu na strane žalovaného, avšak podľa § 210 CSP súd môže strane uložiť, aby niečo vykonala alebo niečo znášala, ak je to na účely znaleckého dokazovania potrebné. Preto súd mohol uložiť žalovanému, aby v rozumnom čase sprístupnil nehnuteľnosť (príp. aj prostredníctvom jeho právneho zástupcu). Vypracovanie znaleckého posudku nemôže byť predsa závislé od toho, či sa sporová strana zdržuje na území Slovenskej republiky alebo od jej ochoty sprístupniť nehnuteľnosť. Súd má k dispozícii aj poriadkové opatrenie pre prípad, že strana uloženú povinnosť nesplní. Takisto je neefektívne, ak súd ustanoví znalca v septembri 2018, avšak k predloženiu spisu znalcovi dôjde až v decembri 2018.

27. Možno uzavrieť, že súd musí mať jasno v tom, čo je predmetom dokazovania (sporné a relevantné skutočnosti) a ako môže vykonaný dôkazný prostriedok prispieť k objasneniu predmetu konania. Po vypracovaní znaleckého posudku do úvahy prichádza aj výsluch znalca, aby odstránil prípadné rozpory alebo odpovedal na otázky súdu a strán.

28. Súd a konajúci sudca nielen hmotnoprávne (prostredníctvom právneho posúdenia veci), ale aj procesnoprávne (zabezpečením efektívneho a rozumného postupu) buduje svoju dôveryhodnosť a autoritu. Táto je dôležitá nielen pre strany v konkrétnom súdom konaní, ale aj z celospoločenského pohľadu. Zodpovednosť súdu viesť konanie efektívne a hospodárne, obzvlášť, ak ide o konanie, v ktorom už existujú prierahy, je mimoriadne dôležité. Vo vzťahu k postupu súdu tak možno uviesť, že neexistovali rozumné dôvody, pre ktoré súd konal v uvedených časových intervaloch. Ústavný súd dáva do pozornosti svoj nálezh č. k. III. ÚS 62/06 publikovaný v Zbierke nálezov a uznesení Ústavného súdu Slovenskej republiky pod č. 59/2006, podľa ktorého lehota presahujúca obdobie troch rokov je ústavne neakceptovateľná doba na riešenie akejkoľvek zložitej právnej otázky.

29. Z priebehu konania je zjavné, že súd vykonával úkony kontinuálne, a teda v konaní nie sú časové úseky neprimeranej dĺžky, keď by sa nekonalo vôbec. V konaní však okresný súd nepostupoval efektívne a toto jeho neefektívne konanie možno vidieť v dvoch rovinách. Prvou rovinou je neefektívne konanie v časti konania pred vydaním rozsudku (bod 20) a druhou rovinou neefektívneho konania je postup okresného súdu po vrátení veci (body 21 – 26)

30. Vo vzťahu k charakteru konania ústavný súd dáva do pozornosti, že ide o vyporiadanie majetkových práv sporových strán. Sťažovateľka má určitý nárok, ktorého priznania a následného zaplatenia sa nemôže viac ako 10 rokov domôcť. Svoje majetkové právo tak nemôže užívať. Z uvedených dôvodov ústavný súd rozhodol, že základné právo sťažovateľky na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a právo na prejednanie jej záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru postupom okresného súdu porušené boli (bod 1 výroku nálezu).

V.

Prikázanie vo veci konať a priznanie primeraného finančného zadosťučinenia

31. Podľa § 133 ods. 3 písm. a) zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) ak ústavný súd ústavnej sťažnosti vyhovie, môže prikázať, aby ten, kto porušil základné práva a slobody sťažovateľa svojou nečinnosťou, vo veci konal.

32. Prieťahy či nečinnosť súdu v konaní sú ústavným súdom hodnotené ako iný zásah súdu voči základným ústavne zaručeným právam a slobodám. Z tejto fakticity vyplýva, že porušenie práva na primerané súdne konanie nemožno dodatočne napraviť. Možno zabrániť, aby nedošlo k ďalším prieťahom (ústavným príkazom konať), ale už raz vzniknutý prieťah odstrániť nemožno, možno len poskytnúť za porušenie tohto práva primerané finančné zadosťučinenie podľa § 133 ods. 3 písm. e) zákona o ústavnom súde. Ústavný súd teda formuloval príkaz všeobecnému súdu konať (bod 2 výroku nálezu).

33. Sťažovateľka žiadala priznať primerané finančné zadosťučinenie v sume 20 000 eur ako nemajetkovú ujmu počas obdobia, keď sa bez akýchkoľvek objektívnych dôvodov nemohla domôcť objektívneho rozhodnutia. Vzhľadom na okolnosti danej veci ústavný súd dospel k názoru, že len konštatovanie porušenia základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, ako aj práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru nie je dostatočným zadosťučinením pre sťažovateľku. Ústavný súd preto uznal za odôvodnené priznať jej aj finančné zadosťučinenie podľa zásad spravodlivosti s prihliadnutím na všetky okolnosti zisteného porušenia práva sťažovateľky. Ústavný súd prihliadol najmä na dĺžku namietaného konania, na charakter konania a jeho význam pre sťažovateľku, ako aj na jej správanie a postup súdu a najmä na jeho efektivitu. Sťažovateľka je od r. 2010 konfrontovaná s povinnosťou byť stranou súdneho sporu, čo rozhodne v tomto type sporu nie je príjemné a dosiaľ sa jeho ukončenia nedomohla.

34. Na základe uvedeného považuje za primerané priznať sťažovateľke finančné zadosťučinenie v sume 5 000 eur za prieťahy v konaní spôsobené postupom okresného súdu (bod 3 výroku nálezu). Vzhľadom na to, že sťažovateľka žiadala priznať finančné zadosťučinenie vo výške 20 000 eur, ústavný súd ústavnej sťažnosti vo zvyšnej časti nevyhovel (bod 5 výroku nálezu).

35. Podľa § 135 ods. 1 zákona o ústavnom súde ak ústavný súd rozhodne o priznaní primeraného finančného zadosťučinenia, orgán, ktorý základné právo alebo slobodu porušil, je povinný ho vyplatiť sťažovateľovi do dvoch mesiacov od právoplatnosti rozhodnutia ústavného súdu.

VI.

Trovy konania

36. Ústavný súd napokon rozhodol aj o náhrade trov právneho zástupcu, ktoré vznikli v dôsledku zastupovania sťažovateľky pred ústavným súdom. Podľa § 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde ústavný súd môže v odôvodnených prípadoch podľa výsledku konania uznesením uložiť niektorému účastníkovi konania, aby úplne alebo sčasti nahradil inému účastníkovi konania alebo štátu trovy konania.

37. Ústavný súd pri vyčíslení náhrady trov konania vychádzal z § 1 ods. 3, § 11 ods. 3, § 13a ods. 1 písm. a) a c), § 16 ods. 3 a § 18 ods. 3 vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov. Ústavný súd konštatuje, že v zmysle uvedených ustanovení vyhlášky právnenému zástupcovi patrí náhrada trov konania 576,12 eur, a to za tri úkony právnej služby vykonané v roku 2021 (príprava a prevzatie veci, vypracovanie a podanie ústavnej sťažnosti a replika sťažovateľky) v hodnote po 192,04 eur vrátane režijného paušálu v hodnote po 10,87 eur/úkon.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 28. apríla 2022

Peter Straka
predseda senátu